Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (třetího senátu)

1. srpna 2025 *

[Ve znění oprav provedených usnesením ze dne 27. října 2025]

„Řízení o předběžné otázce – Odpovědnost členského státu za porušení unijního práva – Dostatečně závažné porušení – Azylová politika – Směrnice 2013/33/EU – Normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu – Významný příliv žadatelů o dočasnou nebo mezinárodní ochranu – Nedostatečný přístup k materiálním podmínkám přijetí – Základní potřeby – Dočasné vyčerpání ubytovacích kapacit“

Ve věci C-97/24,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím High Court (Vrchní soud, Irsko) ze dne 1. února 2024, došlým Soudnímu dvoru dne 6. února 2024, v řízení

S. A.,

R. J.

proti

Minister for Children, Equality, Disability, Integration and Youth,

Ireland,

Attorney General,

za účasti:

Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky,

SOUDNÍ DVŮR (třetí senát),

ve složení: C. Lycourgos (zpravodaj), předseda senátu, K. Lenaerts, předseda Soudního dvora vykonávající funkci soudce třetího senátu, S. Rodin, O. Spineanu-Matei a N. Fenger, soudci,

generální advokátka: L. Medina,

za soudní kancelář: R. Stefanova-Kamiševa, radová,

* Jednací jazyk: angličtina.

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 6. února 2025,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

– za S. A.: C. O'Dwyer, SC, C. Smith, BL, a K. Mannion, solicitor,

– [Ve znění oprav provedených usnesením ze dne 27. října 2025] za R. J.: P. Brazil, SC, L. Frawley, BL, G. Tierney, BL, a J. Watters, solicitor,

– za Minister for Children, Equality, Disability, Integration and Youth, Attorney General a Ireland: M. Browne, Chief State Solicitor, A. Joyce a J. Lynch, jako zmocněnci, ve spolupráci s: D. Conlan Smyth, SC, J. Doherty, SC, J. P. Gallagher, BL, a A. McMahon, BL,

– za Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky: M. Demetriou, KC, B. Hoorelbeke, advocaat, a S. A. Love, BL,

– za italskou vládu: G. Palmieri, S. Fiorentino a A. Giovannini, jako zmocněnci, ve spolupráci s: P. Gentili, avvocato dello Stato,

– za Evropskou komisi: F. Erlbacher, F. Ronkes Agerbeek a J. Tomkin, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 10. dubna 2025,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu podmínek vzniku odpovědnosti členského státu za porušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu (Úř. věst. 2013, L 180, s. 96), a článku 1 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina").

2 Tato žádost byla předložena v rámci dvou sporů mezi S. A. (v prvním sporu) a R. J. (ve druhém sporu) na straně jedné a Minister for Children, Equality, Disability, Integration and Youth (ministr pro záležitosti týkající se dětí, rovnosti, osob se zdravotním postižením, integrace a mládeže, Irsko; dále jen „ministr") a Attorney General (nejvyšší státní zástupce, Irsko) na straně druhé a týkajících se návrhů na přiznání náhrady újmy údajně vzniklé v důsledku toho, že žalobcům S. A. a R. J. nebylo poskytnuto ubytování, strava, voda a další materiální podmínky přijetí k zajištění jejich základních potřeb poté, co podali žádost o mezinárodní ochranu v Irsku.

Právní rámec

Unijní právo

3 Bod 11 odůvodnění směrnice 2013/33 zní:

„Měly by být stanoveny takové normy pro přijímání žadatelů, které budou postačovat k zajištění důstojné úrovně života a srovnatelných životních podmínek ve všech členských státech."

4 Článek 2 této směrnice, nadepsaný „Definice“, stanoví:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

[…]

g) ‚materiálními podmínkami přijetí‘ takové podmínky přijetí, mezi které patří ubytování, strava a ošacení, poskytované ve formě věcného plnění, peněžitých dávek nebo poukázek, jakož i kombinace uvedených tří forem, a dále denní příspěvky;

[…]“

5 Článek 17 této směrnice, nadepsaný „Obecná ustanovení o materiálních podmínkách přijetí a zdravotní péči“, stanoví:

„1. Členské státy zajistí, aby žadatelé měli k dispozici materiální podmínky přijetí, jakmile učiní žádost o mezinárodní ochranu.

2. Členské státy zajistí, aby materiální podmínky přijetí umožňovaly odpovídající životní úroveň žadatelů, která jim zaručí živobytí a ochranu jejich tělesného a duševního zdraví.

Členské státy zajistí, aby tato odpovídající životní úroveň byla poskytnuta i zranitelným osobám, které se nacházejí ve zvláštních situacích ve smyslu článku 21, a zajištěným osobám.

3. Členské státy mohou vyhradit poskytování všech nebo některých materiálních podmínek přijetí a zdravotní péče těm žadatelům, kteří nemají dostatečné vlastní prostředky k dosažení odpovídající životní úrovně pro zajištění zdraví a živobytí.

[…]

5. Poskytují-li členské státy materiální podmínky přijetí ve formě peněžitých dávek nebo poukázek, určí se jejich hodnota na základě úrovně nebo úrovní stanovených podle práva nebo praxe daného členského státu, tak aby žadatelé mohli mít stejnou životní úroveň jako státní příslušníci tohoto státu. Členské státy mohou použít méně příznivé zacházení s žadateli ve srovnání s vlastními státními příslušníky, zejména pokud je materiální podpora částečně poskytována formou věcných dávek nebo pokud je cílem výše uvedených úrovní, které jsou používány pro vlastní státní příslušníky, zajistit životní úroveň vyšší, než jak je v případě žadatelů stanoveno podle této směrnice.“

6 Článek 18 téže směrnice, nadepsaný „Další ustanovení o materiálních podmínkách přijetí“, v odstavcích 1 a 9 stanoví:

„1. V případech, kdy je ubytování poskytováno přímo, mělo by mít jednu z těchto forem nebo by mělo být kombinací těchto forem:

a) zařízení k ubytování žadatelů po dobu posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané na hranicích nebo v tranzitním prostoru;

b) ubytovací střediska zaručující přiměřenou životní úroveň;

c) soukromé domy, byty, hotely nebo jiná zařízení vhodné k ubytování žadatelů.

[…]

9. V řádně odůvodněných případech mohou členské státy výjimečně přijmout pravidla pro materiální podmínky přijetí odchylující se od tohoto článku, jež se použijí po přiměřenou dobu, která musí být co nejkratší, pokud

[…]

b) běžně dostupné ubytovací kapacity jsou dočasně vyčerpány.

I za těchto jiných podmínek musí být zajištěny základní potřeby žadatele.“

Irské právo

7 Článek 1 European Communities (Reception Conditions) Regulations 2018, SI 230/2018 [nařízení z roku 2018 o Evropských společenstvích (podmínky přijetí)] stanoví, že v případě materiálních podmínek přijetí se jedná o:

„(a) ubytování, stravu a související plnění poskytovaná ve formě věcného plnění,

(b) denní příspěvek a

(c) ošacení poskytované ve formě peněžitých dávek […]“

8 Tento článek rovněž upřesňuje, že „výrazem ‚denní příspěvek‘ se rozumí část materiálních podmínek přijetí odpovídající týdenní platbě poskytované příjemci […], aby mohl příjemce hradit vedlejší osobní výdaje“.

9 Článek 4 tohoto nařízení stanoví:

„(1) S výhradou ustanovení tohoto nařízení má příjemce nárok na materiální podmínky přijetí, pokud nemá dostatečné vlastní prostředky k dosažení odpovídající životní úrovně.

[…]

(5) [Ministr] může výjimečně a s výhradou odstavce 6 poskytovat materiální podmínky přijetí jiným způsobem, než jaký stanoví toto nařízení, pokud

(a) je nutné posouzení zvláštních potřeb příjemce nebo

(b) běžně dostupné ubytovací kapacity jsou dočasně vyčerpány.

(6) Poskytování materiálních podmínek přijetí dovolených podle odstavce 5 musí

(a) být co nejkratší a

(b) zajišťovat uspokojení základních potřeb příjemce.“

Spory v původních řízeních a předběžné otázky

10 S. A., afghánský státní příslušník, podal dne 15. února 2023 žádost o mezinárodní ochranu v Irsku a R. J., indický státní příslušník, učinil totéž dne 20. března 2023.

11 Irské orgány každému z nich vydaly jednorázovou poukázku na částku ve výši 25 eur. Co se však ubytování týče, měly tyto orgány za to, že jim ho nejsou schopny zajistit, neboť přijímací střediska pro žadatele o azyl byla plně obsazená, přestože individuální a dočasné ubytování bylo v Irsku dostupné. Vzhledem k tomu, že S. A. a R. J. nebyli ubytování v takovém přijímacím středisku, neměli ke dni podání žádosti o mezinárodní ochranu nárok na denní příspěvek pro žadatele o mezinárodní ochranu podle irského práva.

12 S. A. a R. J. přespávali na ulicích nebo využívali možnosti příležitostného krátkodobého ubytování v Dublinu (Irsko). Uvedli, že nebyli vždy schopni se dosyta najíst a udržovat osobní hygienu a že v důsledku životních podmínek a násilí, kterému byli vystavováni, se ocitali v tíživé psychické situaci. Žalobci S. A. měla být navíc poskytnuta určitá forma neodkladné zdravotní péče.

13 S. A. a R. J. neúspěšně žádali irské orgány o uznání zranitelnosti. Po změně podmínek pro přiznání nároku na příspěvek na živobytí byl žalobci S. A. dne 5. dubna 2023 a žalobci R. J. dne 20. dubna 2023, přiznán – zpětně ke dni podání žádosti o mezinárodní ochranu – denní příspěvek ve výši 38,80 eura týdně. Rovněž jim byly poskytnuty příspěvky na pokrytí dalších jednorázových potřeb.

14 Ubytování bylo žalobci S. A. poskytnuto dne 27. dubna 2023 a žalobci R. J. dne 22. května 2023.

15 S. A. a R. J. následně podali k High Court (Vrchní soud, Irsko), který je předkládajícím soudem, žaloby proti ministrovi a nejvyššímu státnímu zástupci, kterými se domáhali náhrady újmy, jež každému z nich údajně vznikla v důsledku toho, že jim nebylo poskytnuto ubytování, strava, voda a další materiální podmínky přijetí k zajištění jejich základních potřeb.

16 Ministr a nejvyšší státní zástupce před uvedeným soudem nezpochybňují, že je třeba konstatovat porušení vnitrostátních pravidel provádějících směrnici 2013/33 a článek 1 Listiny z důvodu neposkytnutí materiálních podmínek přijetí S. A. a R. J. po dobu několika týdnů.

17 Tvrdí ovšem, že by toto porušení vzhledem k tomu, že k němu došlo v důsledku zásahu vyšší moci, nemělo být považováno za „dostatečně závažné“ ve smyslu judikatury vycházející z rozsudků ze dne 19. listopadu 1991, Francovich a další (C-6/90 a C-9/90, EU:C:1991:428), a ze dne 5. března 1996, Brasserie du pêcheur a Factortame (C-46/93 a C-48/93, EU:C:1996:79), tak aby mohlo vést k náhradě újmy.

18 Ministr ani nejvyšší státní zástupce neodkazují na nedostatek finančních prostředků, ale uvádějí, že ubytovací kapacity pro žadatele o mezinárodní ochranu v Irsku byly v důsledku náhlého příchodu bezprecedentního počtu státních příslušníků třetích zemí žádajících o dočasnou nebo mezinárodní ochranu do tohoto členského státu vyčerpány. Z tohoto důvodu po dobu čtyř a půl měsíce nebylo nezranitelným svobodným dospělým mužům žádajícím o mezinárodní ochranu v uvedeném členském státě nabízeno ubytování. Irské orgány nicméně vynaložily veškeré přiměřené úsilí k zajištění ubytování těchto osob i k zajištění dalších potřeb přijetí. Porušení unijního práva, o něž se jedná, ve věcech v původních řízeních tedy nebylo úmyslné.

19 S. A. a R. J. předně tvrdí, že jsou-li určitá ustanovení směrnice, tak jako relevantní ustanovení směrnice 2013/33, formulována kogentně, zakládá unijní právo objektivní odpovědnost členského státu, jenž neplní povinnosti stanovené v těchto ustanoveních. Dále se podle nich vyšší moci nelze dovolávat k ospravedlnění porušení absolutního základního práva. Irské orgány rovněž v těchto případech nepřijaly všechna opatření nezbytná k zajištění základních potřeb žadatelů o mezinárodní ochranu a učinily politické rozhodnutí zaměřit se na komplexní zajišťování ubytovacích kapacit.

20 Předkládající soud poukazuje na to, že podle zprávy zveřejněné v roce 2020 mělo Irsko v souvislosti s přijímáním žadatelů o mezinárodní ochranu počítat každoročně s přibližně 3 500 novými žádostmi. V důsledku invaze Ruské federace na Ukrajinu však v období od února 2022 do května 2023 přicestovalo do Irska téměř 100 000 státních příslušníků třetích zemí žádajících o dočasnou nebo mezinárodní ochranu, z nichž více než 80 000 musely irské orgány ubytovat. Předkládající soud má za to, že tyto události nebylo sice možné předvídat, nicméně potřeba dodatečných stálých ubytovacích kapacit by po určité době zanikla. Od irských orgánů, které měly dostatečné finanční prostředky, tak bylo možné očekávat, že vedle hledání řešení střednědobého kolektivního ubytování vyvinou úsilí k nalezení soukromého ubytování dotčených osob vydáváním poukázek na ubytování nebo vyšší finanční pomocí, než je denní příspěvek, nebo že vytvoří nouzové přístřešky.

21 S ohledem na tyto skutečnosti a na judikaturu Soudního dvora si předkládající soud klade otázku ohledně možnosti dovolávat se za účelem vyloučení odpovědnosti Irska ve věcech v původních řízeních vyšší moci.

22 Za těchto okolností se High Court (Vrchní soud) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Je pojem ‚vyšší moc‘ přípustný jako prostředek obrany proti žalobě na náhradu újmy podle [rozsudku ze dne 19. listopadu 1991, Francovich a další (C-6/90 a C-9/90, EU:C:1991:428),] způsobené porušením povinnosti vyplývající z unijního práva, která přiznává jednotlivcům práva vyplývající ze základního práva na lidskou důstojnost zakotveného v článku 1 Listiny (ať už jako prostředek obrany v rámci druhé podmínky kritéria dle [rozsudku ze dne 5. března 1996, Brasserie du pêcheur a Factortame (C-46/93 a C-48/93, EU:C:1996:79),] či jinak), přestože tento pojem není ve směrnici ani v [nařízení ji provádějícím a dotčeným v této věci] jako prostředek obrany použit?

2) V případě kladné odpovědi na první otázku, jaké jsou parametry a řádný rozsah této obrany dovolávající se vyšší moci?“

K předběžným otázkám

23 Podle ustálené judikatury Soudního dvora platí, že v rámci postupu spolupráce mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem zavedeného článkem 267 SFEU přísluší Soudnímu dvoru poskytnout vnitrostátnímu soudu užitečnou odpověď, která mu umožní rozhodnout spor, jenž mu byl předložen. Z tohoto hlediska Soudnímu dvoru přísluší, aby otázky, které jsou mu položeny, případně přeformuloval. V tomto ohledu je na Soudním dvoru, aby ze všech poznatků předložených vnitrostátním soudem, zejména pak z odůvodnění předkládacího rozhodnutí,

vytěžil ty prvky unijního práva, které je s přihlédnutím k předmětu sporu třeba vyložit (viz rozsudky ze dne 17. července 1997, Krüger, C-334/95, EU:C:1997:378, body 22 a 23, a ze dne 25. února 2025, Alphabet a další, C-233/23, EU:C:2025:110, bod 33).

24 V projednávané věci ze žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že v původních řízeních není zpochybňováno, že irské orgány tím, že žalobcům v původních řízeních neposkytly po dobu několika týdnů materiální podmínky přijetí stanovené směrnicí 2013/33, porušily své povinnosti vyplývající z této směrnice.

25 V této souvislosti z informací uvedených ve zmíněné žádosti vyplývá, že výlučným cílem položených otázek je umožnit předkládajícímu soudu rozhodnout o argumentu irských orgánů, podle kterého jejich odpovědnost v tomto ohledu může být v rámci žaloby na náhradu škody z důvodu vyšší moci vyloučena. Tyto orgány se konkrétně dovolávají skutečnosti, že v době, kdy žalobci v původních řízeních podali žádosti o mezinárodní ochranu, byly ubytovací kapacity běžně dostupné v Irsku žadatelům o mezinárodní ochranu vyčerpány v důsledku náhlého příchodu bezprecedentního počtu státních příslušníků třetích zemí žádajících o dočasnou nebo mezinárodní ochranu do tohoto členského státu, přičemž tento příchod byl nepředvídatelný a nezadržitelný. Uvedené orgány naproti tomu netvrdí, že by jim cokoli objektivně bránilo v tom, aby poskytovaly materiální podmínky přijetí k zajištění základních potřeb těchto státních příslušníků třetích zemí.

26 S ohledem na tyto skutečnosti je třeba mít za to, že podstatou otázek předkládajícího soudu, jimiž je třeba se zabývat společně, je, zda musí být unijní právo vykládáno v tom smyslu, že členský stát, který žadateli o mezinárodní ochranu po dobu několika týdnů nezajistil přístup k materiálním podmínkám přijetí stanoveným směrnicí 2013/33, se může zprostit své odpovědnosti podle unijního práva tím, že se bude dovolávat dočasného vyčerpání ubytovacích kapacit běžně dostupných na jeho území žadatelům o mezinárodní ochranu z důvodu přílivu státních příslušníků třetích zemí žádajících o dočasnou nebo mezinárodní ochranu, který byl vzhledem ke svému rozsahu a náhlosti nepředvídatelný a nezadržitelný.

27 Podle ustálené judikatury mají poškození jednotlivci nárok na náhradu škody, jsou-li splněny tři podmínky, a sice zaprvé porušené pravidlo unijního práva jim přiznává práva, zadruhé porušení tohoto pravidla je dostatečně závažné a zatřetí existuje přímá příčinná souvislost mezi tímto porušením a škodou, kterou tito jednotlivci utrpěli [v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 5. března 1996, Brasserie du pêcheur a Factortame, C-46/93 a C-48/93, EU:C:1996:79, bod 51, a ze dne 22. prosince 2022, Ministre de la Transition écologique a Premier ministre (Odpovědnost státu za znečištění ovzduší), C-61/21, EU:C:2022:1015, bod 44].

28 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že není zpochybňováno, že ustanovení směrnice 2013/33 týkající se materiálních podmínek přijetí přiznávají práva žadatelům o mezinárodní ochranu, na které míří, a že se položené otázky netýkají existence přímé příčinné souvislosti mezi porušením těchto ustanovení irskými orgány a újmou, kterou údajně utrpěli žalobci v původních řízeních. Tyto otázky se tedy týkají pouze druhé z podmínek uvedených v předchozím bodě tohoto rozsudku, k čemuž je třeba připomenout, že pro určení, zda existuje dostatečně závažné porušení unijního práva, musí vnitrostátní soud, jemuž byla předložena žaloba na náhradu škody, zohlednit všechny skutečnosti charakterizující situaci, která je mu předložena. Mezi skutečnosti, které lze v tomto ohledu zohlednit, patří zejména stupeň jasnosti a přesnosti porušeného pravidla, rozsah posuzovací pravomoci, kterou toto pravidlo ponechává vnitrostátním orgánům, úmyslná nebo neúmyslná povaha spáchaného protiprávního jednání nebo způsobené újmy, omluvitelnost nebo neomluvitelnost případného nesprávného právního posouzení, jakož

i okolnost, že případný postoj zaujatý unijním orgánem mohl přispět k přijetí nebo zachování vnitrostátních opatření nebo zvyklostí odporujících unijnímu právu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 29. července 2019, Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe, C-620/17, EU:C:2019:630, bod 42 a citovaná judikatura).

29 V tomto ohledu Soudní dvůr konkrétně upřesnil, že porušení unijního práva je dostatečně závažné, pokud členský stát zjevně a závažně překročil meze, které jsou stanoveny pro výkon jeho pravomocí, a že v situaci, kdy má dotyčný členský stát značně omezený, nebo dokonce nemá žádný prostor pro uvážení, může k naplnění znaků závažného porušení unijního práva stačit pouhé porušení unijního práva (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 23. května 1996, Hedley Lomas, C-5/94, EU:C:1996:205, bod 28, a ze dne 15. června 1999, Rechberger a další, C-140/97, EU:C:1999:306, bod 50).

30 V každém případě je porušení unijního práva třeba považovat za dostatečně závažné, pokud k němu došlo ve zjevném rozporu s judikaturou Soudního dvora v dané oblasti (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 29. července 2019, Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe, C-620/17, EU:C:2019:630, bod 43 a citovaná judikatura).

31 I když v zásadě přísluší vnitrostátním soudům, aby určily, zda jsou splněny podmínky vzniku odpovědnosti členského státu za porušení unijního práva, Soudní dvůr může upřesnit určité okolnosti, které musí tyto soudy při svém posuzování zohlednit (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 26. března 1996, British Telecommunications, C-392/93, EU:C:1996:131, bod 41, a ze dne 18. ledna 2001, Stockholm Lindöpark, C-150/99, EU:C:2001:34, bod 38).

32 Pro tyto účely je třeba poukázat na to, že podle čl. 17 odst. 1 směrnice 2013/33 musí členské státy zajistit, aby žadatelé o mezinárodní ochranu měli dispozici materiální podmínky přijetí, jakmile učiní žádost.

33 Podle čl. 2 písm. g) této směrnice mezi materiální podmínky přijetí patří ubytování, strava a ošacení, poskytované ve formě věcného plnění, peněžitých dávek nebo poukázek, jakož i kombinace uvedených tří forem, a dále denní příspěvky.

34 Ať už se členský stát rozhodne pro kterýkoli způsob poskytnutí těchto podmínek, čl. 17 odst. 2 uvedené směrnice vyžaduje, aby tyto podmínky umožňovaly odpovídající životní úroveň žadatelů o mezinárodní ochranu, která jim zaručí živobytí a ochranu jejich tělesného a duševního zdraví. Nicméně podle čl. 17 odst. 3 téže směrnice mají členské státy možnost vyhradit poskytování všech nebo některých materiálních podmínek přijetí a zdravotní péče těm žadatelům, kteří nemají dostatečné vlastní prostředky k dosažení odpovídající životní úrovně pro zajištění zdraví a živobytí.

35 Kromě toho čl. 17 odst. 5 směrnice 2013/33 stanoví, že poskytují-li členské státy materiální podmínky přijetí ve formě peněžitých dávek nebo poukázek, určí se jejich hodnota na základě úrovně nebo úrovní stanovených podle práva nebo praxe daného členského státu, tak aby žadatelé mohli mít stejnou životní úroveň jako státní příslušníci tohoto státu, přičemž se žadateli o mezinárodní ochranu mohou zacházet méně příznivě než s vlastními státními příslušníky. Z judikatury Soudního dvora v této souvislosti vyplývá, že výše částky takových peněžitých dávek nebo takových poukázek musí být dostatečná pro zajištění životní úrovně, která je důstojná a odpovídající pro zajištění zdraví a živobytí žadatelů o mezinárodní ochranu, a umožnit jim ubytování případně i v podobě nájmu nemovitosti na soukromém trhu (obdobně viz rozsudek ze dne 27. února 2014, Saciri a další, C-79/13, EU:C:2014:103, bod 42).

36 Pokud se členský stát rozhodne poskytovat bydlení přímo, musí v zásadě splnit řadu zvláštních požadavků stanovených v čl. 18 odst. 1 až 8 směrnice 2013/33. Článek 18 odst. 9 písm. b) směrnice 2013/33 nicméně členským státům umožňuje v řádně odůvodněných případech přijmout výjimečně pravidla pro poskytování materiálních podmínek přijetí odchylující se od tohoto článku 18, jež se použijí po přiměřenou dobu, která musí být co nejkratší, pokud jsou běžně dostupné ubytovací kapacity dočasně vyčerpány. Článek 18 odst. 9 uvedené směrnice nicméně v posledním pododstavci stanoví, že i za těchto jiných podmínek musí být zajištěny základní potřeby dotčených osob.

37 Bez ohledu na to, pro kterou z možností uvedených v článcích 17 a 18 směrnice 2013/33 se členský stát rozhodne, vyplývá z judikatury Soudního dvora ke směrnici Rady 2003/9/ES ze dne 27. ledna 2003, kterou se stanoví minimální normy pro přijímání žadatelů o azyl (Úř. věst. 2003, L 31, s. 18; Zvl. vyd. 19/06, s. 101) – neboť závěry plynoucí z této judikatury jsou relevantní i ve vztahu ke směrnici 2013/33, která je přepracovaným zněním směrnice 2003/9 – že systematika a účel těchto směrnic, jakož i úcta k základním právům, zejména pak k požadavkům článku 1 Listiny, podle kterého musí být respektována a chráněna lidská důstojnost, brání tomu, aby byl žadatel o mezinárodní ochranu zbaven, byť jen dočasně, ochrany minimálních norem stanovených touto směrnicí (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 27. září 2012, Cimade a GISTI, C-179/11, EU:C:2012:594, bod 56, a ze dne 27. února 2014, Saciri a další, C-79/13, EU:C:2014:103, bod 35).

38 Konkrétně naplnění přijímacích zařízení pro žadatele o mezinárodní ochranu nemůže odůvodnit žádnou výjimku z dodržování minimálních norem stanovených unijním právem pro přijímání těchto žadatelů (obdobně viz rozsudek ze dne 27. února 2014, Saciri a další, C-79/13, EU:C:2014:103, bod 50).

39 Z norem obsažených v článcích 17 a 18 směrnice 2013/33 v jejich vzájemné souvislosti plyne, že členský stát si v případě dočasného vyčerpání ubytovacích kapacit běžně dostupných na jeho území žadatelům o mezinárodní ochranu může vybrat ze dvou možností.

40 Zaprvé, jsou-li splněny podmínky stanovené v čl. 18 odst. 9 této směrnice, může se dotyčný členský stát rozhodnout, že poskytne ubytování přímo, přičemž není povinen dodržet všechny požadavky stanovené v tomto článku 18, ale i za těchto jiných podmínek musí být zajištěny základní potřeby dotčených osob.

41 Zadruhé, pokud si tento členský stát již nepřeje nebo již není schopen poskytovat materiální podmínky přijetí ve formě věcného plnění, musí tyto podmínky poskytovat ve formě peněžitých dávek nebo poukázek v dostatečné výši k tomu, aby byly zajištěny základní potřeby žadatelů o mezinárodní ochranu, včetně životní úrovně, která je důstojná a odpovídající pro zajištění jejich živobytí (obdobně viz rozsudek ze dne 27. února 2014, Saciri a další, C-79/13, EU:C:2014:103, bod 48).

42 Z toho vyplývá, že i když členské státy mají určitý prostor pro uvážení při určování formy a konkrétní úrovně materiálních podmínek přijetí, které poskytují, nemohou neposkytnout, i kdyby jen dočasně, materiální podmínky přijetí pokrývající základní potřeby žadatele o mezinárodní ochranu, který nemá dostatečné prostředky k dosažení odpovídající životní úrovně pro zajištění svého zdraví a živobytí, včetně přístupu k ubytování, jinak by zjevně a závažně překročily meze tohoto prostoru pro uvážení nebo by jednaly ve zjevném rozporu s judikaturou Soudního dvora.

43 Takové opomenutí může tedy podle všeho představovat dostatečně závažné porušení unijního práva ve smyslu judikatury připomenuté v bodě 27 tohoto rozsudku, i kdyby k němu došlo v situaci, kdy jsou ubytovací kapacity pro žadatele o mezinárodní ochranu, které jsou na území dotyčného členského státu běžně dostupné, dočasně vyčerpány.

44 V tomto kontextu je ovšem s ohledem na otázky předkládajícího soudu nezbytné určit, zda okolnost, že takové dočasné vyčerpání ubytovacích kapacit bylo důsledkem, jak tvrdí Irsko, významného a náhlého přílivu státních příslušníků třetích zemí žádajících o dočasnou nebo mezinárodní ochranu, který byl nepředvídatelný a nezadržitelný, by mohla členskému státu, který nesplnil své povinnosti připomenuté v bodě 42 tohoto rozsudku, umožnit zprostit se své odpovědnosti podle unijního práva.

45 V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že dočasné vyčerpání ubytovacích kapacit běžně dostupných žadatelům o mezinárodní ochranu bez ohledu na jeho příčinu, samo o sobě neznamená, že by poskytování materiálních podmínek přijetí ve formě peněžitých dávek nebo poukázek, jež je jednou z možností, které mají členské státy k tomu, aby splnily své povinnosti vyplývající ze směrnice 2013/33, naráželo na zvláštní obtíže, či dokonce že by se jevilo jako nemožné.

46 Dále, když si dotyčný členský stát přeje poskytovat materiální podmínky přijetí ve formě věcného plnění, plyne z bodu 36 tohoto rozsudku, že unijní normotvůrce zavedl v čl. 18 odst. 9 písm. b) této směrnice odchylný režim použitelný za určitých podmínek v případě dočasného vyčerpání běžně dostupných ubytovacích kapacit a zároveň vymezil podmínky této odchylky. Normotvůrce zejména uložil členským státům povinnost dosáhnout výsledku spočívajícího v tom že „[i] za těchto jiných podmínek“ budou zajištěny základní potřeby dotčených žadatelů o mezinárodní ochranu, čímž vyloučil možnost těchto členských států uplatňujících tento odchylný režim vyhnout se povinnosti poskytnout za tímto účelem příslušné záruky.

47 V tomto ohledu je třeba podotknout, že znění čl. 18 odst. 9 písm. b) směrnice 2013/33 nijak nenaznačuje, že by jeho použití mělo být vyloučeno, pokud je dočasné vyčerpání běžně dostupných ubytovacích kapacit důsledkem významného a náhlého přílivu státních příslušníků třetích zemí žádajících o dočasnou nebo mezinárodní ochranu, který byl nepředvídatelný a nezadržitelný.

48 Toto ustanovení navíc výslovně stanoví, že odchylka, kterou zavádí, může být zavedena jen „výjimečně“ a „v řádně odůvodněných případech“, a dále že opatření přijatá v tomto rámci se mají používat „po přiměřenou dobu, která musí být co nejkratší“.

49 S ohledem na kumulativní požadavky, kterým podléhá použití čl. 18 odst. 9 písm. b) směrnice 2013/33, je třeba mít za to, že odchylný režim zavedený tímto ustanovením je použitelný v případě, kdy se členský stát vynakládající přiměřenou péči objektivně nemohl vyhnout dočasnému vyčerpání kapacit ubytování běžně dostupných žadatelům o mezinárodní ochranu. Tento odchylný režim se tedy použije, jak uvedla generální advokátka v bodě 44 svého stanoviska, zejména v případech, kdy je dočasné vyčerpání běžně dostupných ubytovacích kapacit důsledkem významného a náhlého přílivu státních příslušníků třetích zemí žádajících o dočasnou nebo mezinárodní ochranu, který byl nepředvídatelný a nezadržitelný.

50 Soudní dvůr již ostatně konstatoval, že při přijímání článku 18 odst. 9 směrnice 2013/33 dbal unijní normotvůrce na to, aby byla vzata do úvahy situace, kdy by členský stát musel čelit velmi významnému zvýšení počtu žádostí o mezinárodní ochranu [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. prosince 2020, Komise v. Maďarsko (Přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu),

C-808/18, EU:C:2020:1029, body 222 a 223], které může být nepředvídatelné a nezadržitelné (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 6. září 2017, Slovensko a Maďarsko v. Rada, C-643/15 a C-647/15, EU:C:2017:631, bod 114).

51 V situacích, kdy unijní normotvůrce přijal pravidla, jejichž cílem je vymezit režim ukládající určité povinnosti dosáhnout výsledku, nastanou-li nepředvídatelné nebo nezadržitelné události nebo jiné riziko, a to bez ohledu na příčiny těchto událostí nebo tohoto rizika, přitom z judikatury Soudního dvora vyplývá, že od plnění těchto povinností nelze upustit s odvoláním se na to, že takové události nebo takové riziko, na které se vztahuje dotčený režim, nastaly (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 15. června 1999, Rechberger a další, C-140/97, EU:C:1999:306, body 74 a 75, a ze dne 8. června 2023, UFC – Que choisir a CLCV, C-407/21, EU:C:2023:449, body 56 a 57).

52 Nelze tudíž připustit, aby členský stát mohl odůvodnit neplnění povinností vyplývajících z odchylného režimu stanoveného v čl. 18 odst. 9 písm. b) směrnice 2013/33, a zejména povinnost zajistit „[i] za těchto jiných podmínek“ základní potřeby dotčených osob, s odkazem na událost, na kterou je vázáno použití uvedeného odchylného režimu, a sice dočasné vyčerpání ubytovacích kapacit běžně dostupných žadatelům o mezinárodní ochranu, a to i v případě, že k němu dojde v důsledku významného a náhlého přílivu státních příslušníků třetích zemí žádajících o dočasnou nebo mezinárodní ochranu, který byl nepředvídatelný a neodvratitelný, neboť jinak by zůstal nenaplněn samotný účel tohoto odchylného režimu a tento režim by byl zbaven užitečného účinku.

53 Stejně tak nelze připustit, aby odkaz na skutečnost, že taková událost nastala, umožnil konstatovat, že porušení povinností stanovených směrnicí 2013/33 není dostatečně závažné na to, aby mohlo založit nárok na náhradu škody. Takové řešení by totiž tím, že by žadatele o mezinárodní ochranu zbavilo podstatného faktoru jejich účinné právní ochrany, narušilo účinnost čl. 18 odst. 9 písm. b) této směrnice, a zejména účinnost povinnosti dosáhnout výsledku spočívajícího v zajištění základních potřeb těchto žadatelů, jež je stanovena v tomto ustanovení a jejímž cílem je zajistit respektování lidské důstojnosti zaručené článkem 1 Listiny.

54 V projednávané věci je ostatně nutné konstatovat, že z předkládacího rozhodnutí ani z řízení před Soudním dvorem nevyplývá, že by Irsko prokázalo, že v důsledku významného přílivu státních příslušníků třetích zemí žádajících o dočasnou nebo mezinárodní ochranu, na který poukazuje, nebylo schopno poskytnout těmto osobám ubytování mimo systém běžně určený pro ubytovávání takových státních příslušníků třetích zemí, a to i případným uplatněním výjimky stanovené v čl. 18 odst. 9 písm. b) směrnice 2013/33, nebo případně jim poskytnout peněžité dávky či poukázky ve výši dostatečné k zajištění důstojných životních podmínek.

55 Předkládající soud v této souvislosti uvádí, že naopak není zpochybňováno, že irské orgány měly ve věcech v původních řízeních dostatečné prostředky k tomu, aby žadatelům o mezinárodní ochranu zajistily poskytnutí materiálních podmínek přijetí, a že bydlení bylo v Irsku dostupné.

56 Z toho vyplývá, že v těchto věcech nejde o situace, ve kterých by bylo prokázáno, že členskému státu v poskytnutí materiálních podmínek přijetí ve formě věcného plnění, byť na základě odchylného režimu stanoveného v čl. 18 odst. 9 směrnice 2013/33, či ve formě peněžitých dávek nebo poukázek, za podmínek připomenutých v bodech 40 a 41 tohoto rozsudku, objektivně bránila nastalá nepředvídatelná a nezadržitelná událost. K tomu, aby předkládající soud mohl rozhodnout spory v původních řízeních, se tedy nejeví jako nezbytné zjišťovat, zda se v takové situaci může tento členský stát platně dovolávat zásahu vyšší moci s cílem zprostit se své odpovědnosti podle unijního práva.

57 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na položené otázky odpovědět, že unijní právo musí být vykládáno v tom smyslu, že členský stát, který žadateli o mezinárodní ochranu po dobu několika týdnů nezajistil přístup k materiálním podmínkám přijetí stanoveným směrnicí 2013/33, se nemůže zprostit své odpovědnosti podle unijního práva tím, že se bude dovolávat dočasného vyčerpání ubytovacích kapacit běžně dostupných na jeho území žadatelům o mezinárodní ochranu z důvodu přílivu státních příslušníků třetích zemí žádajících o dočasnou nebo mezinárodní ochranu, který byl vzhledem ke svému rozsahu a náhlosti nepředvídatelný a nezadržitelný.

K nákladům řízení

58 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (třetí senát) rozhodl takto:

Unijní právo musí být vykládáno v tom smyslu, že členský stát, který žadateli o mezinárodní ochranu po dobu několika týdnů nezajistil přístup k materiálním podmínkám přijetí stanoveným směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu, se nemůže zprostit své odpovědnosti podle unijního práva tím, že se bude dovolávat dočasného vyčerpání ubytovacích kapacit běžně dostupných na jeho území žadatelům o mezinárodní ochranu z důvodu přílivu státních příslušníků třetích zemí žádajících o dočasnou nebo mezinárodní ochranu, který byl vzhledem ke svému rozsahu a náhlosti nepředvídatelný a nezadržitelný.

Podpisy